

Kamu Denetçiliği Kurumu ve Kurumun TBMM ile İlişkisi

A. Haluk KURNAZ

Yasama Uzmanı

I) Giriş

İdarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak, idareye önerilerde bulunmak ve bağımsız etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle Kamu Denetçiliği Kurumu 12.09.2012 tarihli Anayasa değişikliği referandumu ile hukuk sistemimize girmiştir.

Bu çalışmada, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, işleyişi, Türkiye Büyük Millet Meclisi ile ilişkisi, özellikle ilk Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinin seçim süreci anlatılmıştır. Bu yazının amacı Türkiye’de ilk kez kurulmuş olan Kamu Denetçiliği Kurumunun oluşumunu bir bütün olarak göstermektir.

II) Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Kuruluşu

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması konusu, dünyadaki gelişmelere paralel olarak günümüzde gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, halkın idare ile olan ilişkilerinden kaynaklanan uyumsuzlukları hızlı ve etkin bir şekilde çözebilmek amacıyla idareyi yargı dışında denetleyen bir sisteme ihtiyaç duyulmuştur.

Yaygın adıyla “Ombudsmanlık”, 14.06.2010 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nda belirtildiği şekliyle Kamu Denetçiliği Kurumu, vatandaşla özellikle kötü yönetime karşı korumak amacıyla kurulmuştur ve günümüzde yüzü aşkın devlette; halk denetçisi, kamu hakemi, arabulucu, medeni hakların savunucusu, halkın avukatı, ak sakallı veya parlamento komiseri gibi adlarla faaliyet göstermektedir.

Anayasa’nın, 74’üncü maddesinde 12.09.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikte, Kamu Denetçiliği Kurumu anayasal bir kurum olmuştur. Maddede Kamu Denetçiliği Kurumunun görevi, idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemek olarak tarif edilirken kurumun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

Günümüze kadar Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulması amacıyla yapılan çalışma ve düzenlemelerde özellikle Avrupa Birliğine uyum hedefinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda 22, 23 ve 24’üncü yasama dönemlerinde çeşitli kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Kamu Denetçiliği Kurumu ile ilgili ilk olarak 22’nci Yasama Döneminde çıkarılan Kanun, Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasal dayanaktan yoksun olduğu gerekçesi ile iptal edilmiştir. Bunun üzerine 23’üncü Yasama Döneminde 07.05.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun ile Anayasa’nın 74’üncü maddesine kamu denetçiliği ile ilgili hükümler eklenmiştir. Yine, bu Dönemde hükümet tarafından bir kanun tasarısı TBMM Başkanlığına sunulmuş, fakat seçim kararının öne alınması üzerine söz konusu tasarı kanunlaşmadan kadük olmuştur. Anayasa’nın yasama organına yüklediği görev çerçevesinde Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı 24’üncü Yasama Döneminde yeniden ele alınmış, 14.06.2012 tarihinde kanunlaşmış ve 29.06.2012 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu 6328 sayılı Kanun’da belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla tarafsızlığı, bağımsızlığı, emir ve talimat almaması, her türlü bilgi ve belgeyi isteme yetkisinin bulunması gibi ilkeler

çerçevesinde TBMM Başkanlığına bağlı, kamu tüzel kişiliği haiz, özel bütçeli ve merkezi Ankara’da olacak şekilde kurulmuştur. Ayrıca, Kurumun bütçesinin TBMM bütçesinden alınacak Hazine yardımı ve diğer gelirlerden oluşacağı belirtilmiştir.

III) Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon, Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinin Seçim Süreci

6328 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde belirtilen görevleri yapmak, üç kamu başdenetçisi adayını belirleyerek Genel Kurula sunmak, beş kamu denetçisini seçmek, Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından hazırlanacak yıllık raporları görüşmek ve bu sayılan görevlerle ilgili itirazları değerlendirip karara bağlamak üzere Dilekçe Komisyonu (13) ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (26) üyelerinden oluşan bir karma komisyon kurulmuştur. Karma Komisyonun üye sayısı 39’dur. Ancak bu Komisyonun üye sayısı kesin olmayıp bir sonraki seçim döneminde değişebilir. Nitekim TBMM İktisadi İşleri Komisyonu’nun 20’nci maddesi uyarınca anılan komisyonların üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenebilecektir.

6328 sayılı Kanunun 3’üncü maddesi gereğince, Karma Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibi; Dilekçe Komisyonunun Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibidir. Bu Komisyonun sekretarya görevi Dilekçe Komisyonu tarafından yerine getirilmektedir.

6328 sayılı Kanun’un 11’inci maddesinde adaylık ve seçim süreci belirtilmiştir. Söz konusu maddede Karma Komisyonun, Kamu Başdenetçisi seçiminde başvuruda bulunan aday adayları arasından